

24/7 25/7

Det av judiska terrorister begångna dådet i Jerusalem

har väckt förtvivlan och förbittring bland judarna likaväl som bland engelsmännen. Såvitt hittills är känt tar de judiska organisationerna överallt avstånd från våldshandlingen och betonar att den företagits av isolerade grupper av judiska motståndsmän. Ingen tvivlar på allvaret och uppriktigheten i denna reaktion och på att ansvariga judiska kretsar står helt främmande för ett våldsdåd som blott kan skada judarnas egen sak. Men det är nödvändigt att uttrycka förhoppningen att dessa kretsar i framtiden genomgående med större bestämdhet än hittills skall fördöma all terroristisk verksamhet; det går icke gärna att ursäktat våldsmetoderna i största allmänhet och att samtidigt fränkänna sig allt ansvar för särskilt stötande utslag av dessa metoder. På engelskt håll synes man av uttalandena i parlamentet att döma ta saken med den lugna fasthet som utmärker den brittiska politiken i kritiska situationer; den redan förda politiken fullföljes, men någon tendens att begagna det skedda som ett vapen mot den judiska rörelsen förmärkes icke. Man kan därför hoppas att det ohyttiga som inträffat icke skall föranleda en farlig tillspetsning av ett redan svårt läge.

Historieforskningen i USA borde uppmärksammas mer,

hävdades i en artikel (av H. Tingsten) i Dagens Nyheter i förgår. I artikeln betonades dels att denna forskning var av alldeles särskilt intresse — genom sin rikedom, sin inriktning på nyare tid och allmänintressanta frågor, sin av den amerikanska demokratis ålder betingade möjlighet att belysa politiska huvudproblem — dels att den, relativt sett, förbisågs i Sverige. Ett par inlägg i anledning av denna framställning bör diskuteras. Professor Ahnlund skriver att den urgerade synpunkten är riktig, men ensidig; även andra länders forskning, t. ex. den spanska, borde mer beaktas i Sverige. Vidare förklarar han att den svenska historieforskningen har för få arbetare och för litet understöd för att fylla kraven på allsidighet.

Även om man oförbehållsamt instämmer i professor Ahnlunds krav på bättre villkor för svensk historieforskning, är det icke möjligt att godta hans motivering. Just på grund av de i artikeln anförda skälen — jämte andra än mer närliggande — har USA:s historieforskning ett helt annat intresse för oss än t. ex. historieskrivningen i Spanien. Av de svenska forskarna begärs icke att de skall skriva amerikansk historia, men väl att de i sin undervisning och sina studieplaner skall ägna denna större uppmärksamhet. Nu är det verkliga förhållandet att USA:s historia, som borde ha en rangplats, har en ovanligt undanskjuten ställning. Ett enda exempel: I studieplanen för Stockholms högskola upptas omkring 120 arbeten rörande främmande länders historia. Av dessa behandlar ett enda USA. Till jämförelse må nämnas att fem upptagna arbeten gäller tyska rikets grundande och Bismarcks politik. Det lär ytterst sällan, om ens någonsin, hända att en studerande för högre betyg specialiserar sig (här avses studier, icke avhandlingsarbete) på USA. Denna snedvridning beror naturligtvis helt enkelt på att den svenska historieforskningen traditionellt särskilt anknutit till Tyskland, liksom för övrigt svensk vetenskap över huvud. För att rätta till denna sak behövs ej nya professurer eller ökade understöd.

I Expressen framhålls att även andra "nya" länder än USA borde studeras i Sverige; som exempel nämnes Australien och Nya Zeeland. Detta är riktigt. Men var och en som haft anledning att något komma in på dessa ämnen vet att den amerikanska historieforskningen kvantitativt och kvalitativt står på ett helt annat plan än motsvarande forskning i Australien, Kanada och Sydafrika.

De kritiska inlägg som här berörts syns alltså i sin mån bestyrka den uppställda tesen att amerikansk historieforskning är beklagligt litet känd i Sverige.

D·N
26/7 1946.

Försvaret inför atombomben

Nära ett år har gått sedan atombombens existens blev känd genom bombfällningarna i Japan. Under denna tid har det nya vapnets innebörd från det svenska försvarets synpunkt föga diskuterats. I oktober förra året framhöll överbefälhavaren med rätta att någon ny femårsplan för försvaret på grund av det förändrade läget icke kunde utformas. I december yttrade han i ett föredrag att atombomben icke med säkerhet bleve till nackdel för Sverige, tvärtom, eftersom vårt land vore mindre sårbart för detta vapen än de flesta andra europeiska länder. I militära tidskrifter och fristående arbeten har redogörelser lämnats för frågans tekniska sida och de använda atombombernas verkningar, men den militärpolitiska situationen har i regel nästan helt förbigåtts. Endast i en uppsats i Vårt Försvar i första häftet av löpande årgång har så mycket som tre trycksidor ägnats denna sida av problemet.

I huvudsak beror väl detta förhållande på att man vill vänta och se, att man vill undvika osäkra hypoteser och förhastade ställningstaganden. Delvis lär det också sammanhänga med en tendens att nedvärdera det nya vapnets betydelse. Ingenting är naturligare. För allmänheten ligger det nära till hands att under intrycket av berättelserna om atombombens katastrofala verkningar betrakta den nuvarande försvarsorganisationen som meningslös. Även om denna uppfattning lätt kan visas vara oriktig — bl. a. därför att ännu blott USA har atombomber — måste det vara frestande att tillbakavisa den helt enkelt genom antydningar om atomvapnets begränsade effekt. Klart kommer denna linje fram i den nyssnämnda uppsatsen i Vårt Försvar: här talas om att nya stridsmedel alltid med orätt ansetts revolutionerande, att en viss misstro inställer sig inför de sensationella berättelserna om atombomben, att kunskapen om dess betydelse ännu är ringa.

Rimligen bör också en mer eller mindre omedveten konservatism göra sig gällande. De militära ledarna har under kriget genom ett intensivt arbete lyckats bygga upp ett jämförelsevis effektivt försvar. En rad nya stridsmedel, såsom flyg, pansarvapen, luftvärn, har fått en helt annan ställning än tidigare. Det är icke lätt att acceptera tanken att vad som gjorts till stor del kan bli värdelöst genom det nya vapnet, att man kanske nu, då äntligen ett anständigt försvar är färdigt, måste börja arbeta efter nya linjer. Med någon överdrift kan sägas att atomvapnet tenderar att definitivt göra kriget till en huvudsakligen civil angelägenhet. Dels blir den civila produktionen det väsentliga: flygaren, som genom att kasta ned en bomb dödar tio- eller hundratusenden, framstår blott som en agent för hemlandets producenter, knappast längre

som en soldat i ordets gamla mening. Dels kommer civilbefolkningen på ett helt annat sätt än under det senaste världskriget att ingå i frontlinjen, att löpa lika stora risker — ja, kanske än större risker — än de direkt stridande. För yrkesmilitärer, och icke blott för dem, måste en sådan utveckling te sig så motbjudande att man i det längsta söker att icke se den i ögonen.

Emellertid finns vissa utgångspunkter för debatt, även om denna måste få en trevande och provisorisk karaktär. Först kan då upptas frågan om Sveriges försvar i och för sig ställas i ett bättre eller sämre läge, därest framtida krig blir atomkrig, dvs. om de stridande parterna har atombomber till sitt förfogande. I sitt föredrag i december antydde som nämnt överbefälhavaren att Sverige skulle kunna vinna på atombombens användning på grund av landets storlek, brutna terräng och glesa bebyggelse. Denna tankegång är högst oklar. Sätillvida är den — under en förutsättning, som strax skall beröras — hållbar, som Sverige i jämförelse med små och tätt befolkade länder vinner på att luftbombning ökar i betydelse. Men det är uppenbart irrelevant om vi fått ett relativt bättre läge än t. ex. Belgien och Holland. Och atombomben ger oss ett förbättrat läge gentemot de stater som kan tänkas anfalla oss, blott om dessa stater är relativt små och tätt bebyggda. Vid ett anfall från Ryssland eller USA innebär atombomben ingen vinning för Sverige, även om vi antas besitta detta vapen i proportionsvis lika stor omfattning som våra angripare. Härtill kommer att general Jungs resone-

mang icke ens blir riktigt för ett fall som näppeligen kan tänkas inträffa (nämligen anfall från små, tätbefolkade stater). annat än under den förutsättningen att atombomben har tämligen begränsad effekt. Om atombomben blir av den betydelse som de tidigare (23 juli) refererade amerikanska experterna antar, blir små och stora stater nära nog likställda från risksynpunkt. Förstörelsen blir så total att gradationer blir meningslösa. Om man blir beskuten på tio meters avstånd, är det likgiltigt om angriparen har femton eller tjugu patroner till sitt förfogande.

I Vårt Försvar har general Jungs reflexion tillspetsats på ett karikatymässigt sätt. Här talas om att "svensk terräng, svensk natur och bebyggelse har lagt grundvalen för en nationell försvarsordning som mindre än andra länder behöver röna intryck av nya tekniska stridsmedel" och att kanske "en användning av atombomben kommer att föra med sig krav på ett uppträdande av våra marktrupper i ännu luckrare och mera spridda formeringar än nu". Här får man intrycket att atombomberna klaras av genom glesare gruppering av soldaterna. Uttalanden som dessa är farliga, då de ger många anledning att, säkert med orätt, misstänka att svenska militärer inte kan eller inte vill tänka igenom frågan.

Av det nyss sagda framgår emellertid att atombomben, såvida de amerikanska experterna har rätt, skulle tendera att göra stora och små stater likställda. Även en stormakt skulle genom anfall från en liten stat med atombomber kunna tillfogas så katastrofala förluster att den allmänna överlägsenheten i folk och produktionsförmåga bleve av starkt begränsad vikt. På grund härav är icke otänkbart att atombomben på lång sikt blir till fördel både för småstaterna och världsfreden.

Frågan uppstår då om Sverige bör inrikta sig på tillverkning av atombomber. Om man får tro de amerikanska experterna, skulle organisationen av denna tillverkning ta omkring fem år i anspråk och kosta bortåt en miljard kronor om året. Att på en gång vidmakthålla det nuvarande försvaret och ordna en dylik tillverkning innebär en oerhörd

belastning, ehuru icke större än den som betungade svenska folket under de svåraste krigsåren. Det kan beräknas att 10—15 procent av nationalinkomsten i sådant fall måste anslås till militära ändamål. A andra sidan är att beakta att ett försvar av den nuvarande svenska typen blir av minimal effektivitet, därest de stater från vilka angrepp är tänkbara äger och använder atombomber. Militärerna får inte trösta sig med att en angripare som bombat sönder landet också måste ta det i besittning genom okkupation och härvid kan attackeras av dolda armé- och flottstyrkor; den till vanvett stegrade heroism som denna tankelinje förutsätter finns varken hos svenskarna eller hos något annat folk.

För närvarande torde atombomben ge den stat som äger den en förkrossande militär överlägsenhet. Därest bomben, som man kan vänta, kommer att tillverkas i flera stater, uppstår en rad olika möjligheter för den framtida utvecklingen. En möjlighet är förintande atomkrig. En annan är att bomben kommer att verka så generellt avskräckande att krig undviks, antingen genom upprättande av en effektiv internationell organisation eller på annat sätt. En tredje är att man för krig utan användning av atombomber. Jämte dessa allmänna utvecklingsmöjligheter är det skäl att särskilt beakta det tänkbara läget att de ledande stormakterna disponerar över atombomber, medan de små staterna saknar dylika. I ett läge av denna art är småstaterna försvarslösa, och därjämte inträder risken att vissa stormakter blir än mera benägna än hittills att offra små stater, vilkas bevarande de i och för sig önskar, för att undgå ett krig av atomkaraktär. För hotade småstater gäller det att söka ernä garantier mot en sådan utveckling, dvs. att åstadkomma en sådan ordning enligt vilken ett angreppshot från en stormakts sida medför risk för atomkrig. Möjligen kan detta ske genom en ändring i Förenta nationernas stadgar, varigenom atomkriget ställs i en särskild klass; Förenta staternas förslag i atombombsfrågan kan sägas innefatta en lösning på sådana linjer. I varje fall ligger det i småstaternas intresse att stormakterna icke får ett okontrollerat och ohämmat monopol på det nya vapnet.